

Úkaz a možnost / Možnost a skutečnost / Skutečnost a možnost

Richard P. Feynman jednou ve své přednášce (O smyslu bytí, str. 90) řekl, že „jev, který se vyskytne jednou nebo dvakrát, nedokazuje vůbec nic“. Odhlédněme od vylíčení kontextu (to by stejně nepomohlo) a zůstaňme jen u izolovaného citátu: je to velká nepřesnost, ba je to omyl, chyba. A to nejen ve vyjádření, ale přímo v tom, co je tím myšleno. Pokud by nějaký „jev“, který se skutečně (byť jedinkrát) vyskytl, vůbec nic nedokazoval (přesněji: nic by neznamenal, neboť „důkaz“ nemůže být záležitostí takto jednoduchou, vždyť jde o úsudek!), tak bychom o něm už jen proto vůbec nic nevěděli. A proto by to vůbec nebyl žádný „jev“, nýbrž nejlepším případě pouze „úkaz“ (ovšem bez toho, komu by se mohl ukázat). Ovšem když mluvíme o „jevu“, musíme pamatovat také na to, komu se ten jev „jeví“ (nebo jinak řečeno, na jaké úrovni se „jeví“). K tomu, aby se někomu nebo něčemu něco „jevilo“, je zapotřebí reaktivnosti nějakého subjektu (nebo subjektů – většinou nejde o jediný subjekt, rozumí se relevantní, to až na nejvyšších úrovních). Právě proto „obsahuje“ každý „jev“ (či fenomén) také řadu otvírajících se „možností“, „možných cest“, jak ona dějící se a pokračující reagentce bude (může) pokračovat. To však rozhodně neplatí pro „úkaz“ a „sebe-ukazování“ – na tom totiž nikdy neparticipuje žádný vnější (druhý, další) subjekt.

(Písek, 110706-1.)